

ARAB TILINI O'QITISHDA CEFR MEZONLARIGA ASOSLANGAN BOSQICHLI YONDASHUV:

A1 DAN C2 DARAJAGACHA O'QUVCHILARNING KOMPETENSIYASINI SHAKLLANTIRISH

Sindarova Malika Aziz qizi

Samarqand Davlat Chet Tillar Instituti

“ Sharq Tillar ” fakulteti filologiya va fanlarni

o'qitish : arab tili yo'nalishi talabasi

Annotatsiya: Ushbu maqolada arab tilini o'rgatishda CEFR (Umumiy Yevropa Til Mezonlari) standartlariga asoslangan bosqichli yondashuvning amaliy ahamiyatini yoritadi. A1 dan C2 gacha bo'lgan har bir daraja uchun to'rt asosiy til ko'nikmasi – tinglab tushunish, o'qish, yozish va gapirish ko'nikmalarini qiziqarli va interaktiv metodlar asosida bosqichma – bosqich o'rgatish strategiyalarini taklif etadi. Til o'rgatuvchilar uchun innovatsion yondashuvlar orqali samaradorlikni oshirishga qaratilgan nazariy va amaliy tavsiyalar keltirilgan.

Kalit so'zlar: CEFR, arab tili, bosqichli yondashuv, A1 – C2 darajalari, to'rt ko'nikma, til o'rgatish strategiyasi

Abstract: This article explores the practical importance of a step-by-step approach based on the CEFR (Common European Framework of Reference for Languages) standards in teaching Arabic. It presents stage-appropriate strategies to develop the four core language skills – listening, reading, writing, and speaking – from A1 to C2 using engaging and interactive methods. The paper offers both theoretical and practical recommendations aimed at improving the effectiveness of language teaching through innovative approaches.

Keywords: CEFR, Arabic language, step-by-step approach, A1–C2 levels, four skills, language teaching strategies

Kirish

Bugungi rivojlanayotgan zamonda til o'rganish faqat grammatika va lug'at boyligi oshirishdan iborat emas, Ayniqsa, arab tilini o'rganishda xalqaro standartlarga moslashish, va o'rgatish jarayonini qiziqarli, amaliy va bosqichma – bosqich tashkil qilish asosiy masalalardan biridir. CEFR – Common European Framework of Reference for Language tizimi butun dunyoda qo'llanilib, til o'rgatishda aniq mezon va kompetensiyalarni belgilab beradi. Bu yondashuv o'quvchilarga o'z maqsadlariga mos ravishda tilni samarali o'rganish imkonini beradi. Maqomida CEFRning 6 ta asosiy darajalari (A1, A2, B1, B2, C1, C2) bo'yicha to'rt ko'nikma – tinglab tushunish, o'qish, yozish va gapirish ko'nikmalarini qaysi bosqichda qandey rivojlantirish kerakligini tahlil qiladi.

Tinglab tushunish: O'quvchilar muloqotda va audio materiallarda ma'lumotni tushunish uchun zarur bo'lgan ko'nikmalarni rivojlantiradi.

O'qish: Turli xil matnlarni o'qish va ularni tahlil qilish qobiliyatini shakllantiradi.

Yozish: Fikrlarni aniq va ravon ifodalash uchun yozma ko'nikmalarni o'zlashtirish.

Gapirish: O'quvchilarning fikrlarini ifodalash va muloqotda ishtirok etish qobiliyatini rivojlantirish.

Bosqichma – bosqich bilimlarni o'rganish: A1 darajasi: Ushbu bosqichda o'quvchilar oddiy iboralar va so'zlarni o'rganadilar. Tinglab tushunish va gapirish ko'nikmalarini rivojlantirish uchun qisqa va sodda dialoglar, audio materiallar va o'yinlar qo'llanilishi tavsiya etiladi. Bu bosqichda sodda darajadagi ilmlarni o'rganganligimiz bois, o'quvchilar ko'p ham qiynalishmaydi va zerikmasliklari ham

mumkin. Lekin dars jarayonlarini metodik yondashuvlar orqali o'rganish va o'rgatish, darsni o'rganish jarayonini tezlashtiradi. Masalan: Odatda o'quvchilar boshlang'ich bosqichlarda ko'proq e'tiborlarini so'z yodlashga qaratishadi va tabiiyki, lug'at boyligi yetarli bo'lmagan o'quvchilarning darajasini yuqorilashi ham qiyin. Shu sababli, turli o'yinlar va vizuallik orqali shug'ullanish maqsadga muvofiq bo'ladi.

So'z o'yinlari: (Hangman yoki Memory) orqali yangi so'zlarni o'rganish.

Vizuallik: Kartochkalar yordamida so'zlarni o'rganish. Har bir so'zga mos rasm qo'shish, o'quvchilarga yangi so'zlarni yodlashda yordam beradi.

Tog usuli: Yangi so'zlarni o'z tilingizdagi o'xshash variantini topish va tassavvur (hayolan voqealashtirish) bilan yodlash. Masalan: سَيَّارَةٌ mashina, birinchi bo'lib hayolga sayr ya'ni o'zbekchda talaffuzi o'xshash so'z hayolga keladi. Shu ikki so'zni tasavvurda birlashtiramiz. Masalan: (Mashina qanot chiqarib, osmonda sayr qilib yuribdi) shu usulda so'z yodlash, lug'at boyligini ancha o'stiradi.

A2 darajasi: O'quvchilar o'zlarini oddiy vaziyatlarda ifoda etishga qodir bo'lishlari kerak. Bu bosqichda o'qish va yozish ko'nikmalariga ko'proq e'tibor qaratish lozim. O'quvchilar qisqa matnlar yozish va o'qish orqali ko'nikmalarini rivojlantirishlari mumkin. Bu bosqichda o'quvchilar o'rgangan lug'atlaridan foydalanib, matnlar tuza olishi, sodda matnlarni tarjima qila olishi va shu bilan birga textlar o'qish jarayonida diqqatli bo'lishi talab qilinadi. Chunki tarjima bilan birga gap tuzish strukturalarini o'rganish, kuzatib borish, keyinchalik mustaqil ravishda xatosiz yoza olish uchun zarur. Tarjima va yozish ko'nikmasini oshirish, grammatika ustida ishlash uchun quyidagi metoddan foydalanish mumkin:

Yashirin hikoya metodi: Qiziqarli matn (10–15 gapdan iborat hikoya)

- Matn parchalari (kartochkada, slaydda yoki kesilgan qog'ozlarda)
- Har bir guruh uchun alohida to'plam

(guruhlar hikoyani jamlashlari talab etiladi)

- Tayyorlangan “natija varaqasi” yoki Google Form (javoblar yozilishi uchun).

Bu usul ham qiziqarli ham samaralidir.

B1 darajasi: Bu bosqichda o‘quvchilar o‘z fikrlarini yanada murakkabroq tarzda ifoda etishga o‘rganadilar. Muloqotda ishtirok etish va fikr almashish uchun ko‘proq imkoniyatlar yaratish zarur. Tinglab tushunish va o‘qish ko‘nikmalari yanada chuqurlashtiriladi. Bu ikki ko‘nikmani rivojlantirish uchun asosan, ko‘proq shu tilda podcast va vloglar tomosha qilish va tinglash, o‘quvchining o‘zi ham kunlik tartib yoki rejalarini shu tilda gapirish, mavzuli loyihalar (turli mavzularda slayd va study bloglar) ko‘rish yoki o‘zi yaratish, interaktiv texnologiyalar (Wordwall, Kahoot) orqali o‘rganish mumkin.

B2 darajasi: O‘quvchilar murakkab matnlarni o‘qish va tahlil qilish qobiliyatini rivojlantirishlari kerak. Yozish ko‘nikmalarini oshirish uchun maqolalar va esse yozish tavsiya etiladi. Bu bosqichda ko‘proq o‘rganayotgan tilda yangiliklar, xabarlar, axborotlar tomosha qilish. Tandidiy fikrlashga asoslangan munozara mashqlarini o‘zbek tilida tushuntirib, mavzular bilan taqdim qilish. Jamoalarga bo‘linib debatlar tashkil qilish. Masalan: Kelajakda robotlar odam o‘rnini bosa oladimi? Ijtimoiy tarmoqlar hayotimizga foydalimi zararlimi? Kabi savollarga 2 guruhga bo‘linib javob berish. Har bir mavzu oldidan “ vocabulary bank ” بنك المفردات berish va muhokamadan so‘ ng, “reflection writing”- تفكير تأمل بعد النقاش ya’ni o‘z fikr mulohazalarini bayon qilish orqali yozish va gapirish ko‘nikmalarini oshirish mumkin.

C1 darajasi: Bu bosqichda o‘quvchilar tilni professional darajada o‘zlashtirishlari kerak. Murakkab fikrlarni ifodalash va turli mavzularda muloqot qilish qobiliyatlarini rivojlantirish zarur. Bu bosqichgacha yozish va gapirish strukturalarini yaxshi o‘zlashtirish va amaliyotda ham qo‘llay olish kerak. Lug‘at darajasini oshirish ya’ni boshlang‘ich darajadagi so‘zlardan iloji boricha foydalanmaslik zarur. Masalan: مشكلة مساعدة – تعاون g‘oya, yangilik, فكرة- إبتكار, cheklov, qiyinchilik, muammo – تحدي yordam, hamkorlik kabi. Bundan tashqari, o‘rganayotgan tilda kino va dasturlar

tomosha qilish va bu tilni haqiqiy ona tilida soʻzlashuvchilar bilan gaplashish foydali boʻladi.

C2 darajasi: Oʻquvchilar tilni mukammal darajada bilishlari, murakkab matnlarni tushunishlari va oʻz fikrlarini komil, aniq ifoda etishlari kerak. Barcha koʻnikmalarni mukammal darajada rivojlantirishga eʼtibor qaratish lozim. Soʻz iboralari, antonimlari, sinonimlari bilan ishlash, ommaviy nutq va munozaralarda ishtirok etish, til madaniyatini ham chuqur oʻrganish talab etiladi.

Xulosa:

CEFR (Yevropa til oʻrganish umumiy mezonlari) asosida bosqichma-bosqich yondashuv arab tilini oʻrgatishda oʻquvchilarning til koʻnikmalarini samarali va qiziqarli tarzda rivojlantirish uchun juda muhimdir. Bu yondashuv har bir oʻquvchining til darajasiga moslashtirilgan oʻquv strategiyalarini qoʻllashni taʼminlaydi, natijada oʻrganuvchilar oʻz imkoniyatlari doirasida tilni osonroq va tushunarliroq oʻzlashtiradilar. Bosqichli yondashuv orqali oʻquvchilar tilning barcha asosiy koʻnikmalarini — tinglash, oʻqish, gapirish va yozishni — birma-bir va muvofiq darajada rivojlantirish imkoniga ega boʻladilar. Shuningdek, bu metod oʻquvchilarga tilga boʻlgan qiziqishni oshirishda ham samarali boʻladi, chunki har bir darajadagi mashgʻulotlar ularning ehtiyojlari va qobiliyatlariga mos keladi. Shu tariqa, tilni oʻrganish jarayoni yanada interaktiv, motivatsion va samarali boʻladi. Natijada, CEFR mezonlari asosida ishlab chiqilgan darsliklar va oʻquv materiallari oʻquvchilarning tilni tizimli ravishda oʻzlashtirishiga yordam beradi, ularning nutq madaniyatini va kommunikativ qobiliyatlarini oshiradi. Bu esa oʻz navbatida, nafaqat tilni bilish darajasini oshirish, balki tilni amaliy hayotda samarali qoʻllay olishga ham imkon yaratadi. Shu bilan birga, oʻquvchilarning oʻz-oʻzini rivojlantirish va mustaqil oʻqish koʻnikmalari ham shakllanadi, bu ularning kelajakdagi til oʻrganish jarayonlarini yanada mustahkamlashga xizmat qiladi.

Xulosa qilib aytganda, CEFR mezonlariga asoslangan bosqichli yondashuv arab tilini o'rgatishda nafaqat ta'lim jarayonining sifatini oshiradi, balki o'quvchilarning tilga bo'lgan qiziqishini kuchaytirib, ularni yanada faol va samarali o'rganishga undaydi. Bu yondashuv zamonaviy til o'rgatish metodlari bilan uyg'unlashib, o'quv jarayonini nafaqat samarali, balki qiziqarli va doimiy bo'lishini ta'minlaydi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Council of Europe. (2001). Common European Framework of Reference for Languages: Learning, Teaching, Assessment (CEFR).
2. Richards, J. C., & Schmidt, R. (2010). Longman Dictionary of Language Teaching and Applied Linguistics.
3. Nation, I. S. P. (2001). Learning Vocabulary in Another Language.
4. <https://cyberleninka.ru/article/n/arab-tilida-cefr-mezonlari-asosida-yaratilgan-a1-darajadagi-o-quv-dasturlariga-qo-yiladigan-talablar>
5. <https://grantlar.uz/blog/cefr/>
6. <https://www.ijournal.uz/index.php/jartes/article/download/1551/2282/1771>
7. Al-Hassan, S., & Al-Shammari, M. (2018). Teaching Arabic as a foreign language: Integrating CEFR standards in the classroom. Journal of Language Teaching and Research, 9(3), 534–543.
8. Al-Mahrooqi, R., & Denman, C. (2017). Challenges in teaching Arabic language skills to non-native speakers. Arab World English Journal, 8(4), 236–249.